ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ Վ.Վ.Հարությունյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 6

«06» դեկտեմբերի 2023 թ.

ԷԻԿ/բ-013, Տնտեսական աշխարհագրություն **ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ**
Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 041301.00.6, կառավարում
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 041301.01.6, կառավարում
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ կառավարման բակալավր
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝ Էկոնոմիկայի, իրավունքի և կառավարման
/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝ հեռակա
/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ **5**-րդ / 1-ին
հեռակա ___________________________

Դասախոս՝ Ռաֆայել Հարությունյան
/անուն, ազգանուն/

էլ. հասցե r.harutyunyan80@inbox.ru

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները	4
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների	5
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը	6
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները	6
8.	Դասավանդման մեթոդներ..	8
9.	Ուսումնառության մեթոդները	9
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը	…
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ.....................	
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ...	…
12.1.	Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ	…
12.2.	Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ..	…
12.3.	Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ...	…
12.4.	Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ	…
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում.....................	…
14.	Գնահատում...	…
14.1.	Ուսանողների գիտելիքների ստուգում...	…
14.2.	Հարցաշար..	…
14.3.	Գնահատման չափանիշներ...	…
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ...	…

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. **Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում[1].**
   «Տնտեսական և սոցիալական աշխարհագրություն» դասընթացը կարևորվում է կառավարում բնագավառում մասնագետների պատրաստման գործընթացում, ներառված է 041301.01.6 կրթական ծրագրի ուսումնական պլանի «Հատուկ մասնագիտական» կրթամասում:

2. **Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.**
   2.1. Դասընթացի նպատակն է.
   - տնտեսության տարածքային զարգացման օրինաչափությունննների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին:
   - արտադրողական ուժերի զարգացման չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ:
   - աշխարհագրական դիրքի, աշխատանքի աշխարհագրական բաժանման, մասնագիտացման. համեմատության և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից:
   - տնտեսության ներուժի վերլուծելու կարողությունների ձևավորում տարբեր իրավիճակներում:

   2.2. Դասընթացի խնդիրներն են.
   - Սովորեցնել տնտեսական աշխարհարգության ուսումնասիրման տեսական հիմքերը:
   - Բացատրել արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները:
   - Ամրապնդել ուսանողների կողմից ձեռքբերված տեսական գիտելիքները գործնական իրավիճակային խնդիրներով:
   - Սովորեցնել ուսանողներին կատարել տնտեսուության տարածքային կազմակերպման բնագավառում հետազոտություններ, ուսումնասիրություններ և կատարել եզրահանգումներ ըստ արդյունքների:
   - Սովորեցնել ուսանողներին վերլուծել տարածքի տնտեսական ներուժը:

3. **Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները**
   «Տնտեսական աշխարհարգություն» դասընթացին մասնակցելու կարևոր նախապայման է ուսանողների դպրոցական ծրագրով նախատեսված աշխարհագրական գիտելիքների, տնտեսագիտույթան տեսություն առարկայի իմացություն, գործնականում գիտելիքի կիրառման հմտությունների առկայությունը

[1] Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը[2] և /կամ կոմպետենցիաները.

4.1. Գիտելիք

4.1.1. **Գիտելիք և իմացություն**

«Տնտեսական աշխարհագրություն» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

1. Իմանա տնտեսության տարածքային տեղաբաշխման օրինաչափությունների, սկզբունքների և գործոնների տեսական հիմունքները,
2. իմանա առարկայի ուսումնասիրման մեթոդական հիմքները
3. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում,
4. տիրապետի վերլուծության, համադրման, անալիզի և սինթեզի հետազոտության մեթոդներին,
5. կարողանա գնահատել օբյեկտի տարածային զարգացման առանձնահատկությունները,
6. կարողանա ստացված գիտելիքի շրջանակներում կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

Ա)Ընդհանրական կոմպետենցիաներ

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

ԳԿ1 վերլուծելու և սինթեզելու ունակություն,
ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
ԳԿ9 խնդիրների լուծում,
ԳԿ10 որոշումների ընդունում:

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

ՀԳԿ1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
ՀԳԿ3 սովորելու ունակություն,
ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)

ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
ԱԿ6 կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
ԱԿ11 տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
ԱԿ14 տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետենցիաներին:

[2] http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf
Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

4.2 Հմտություններ

4.2.1. Գիտելիքի և իմացության կիրառում

- Կարող է գնահատել միկրո- և մեզոմիջավայրի ազդեցությունը օբյեկտի տեղաբաշխման և զարգացման վրա:
- Կարող է մասնագիտական խնդիրների լուծման նպատակով արդյունավետ գնահատել տնտեսաաշխարհագրական դիրքի ազդեցությունը:
- Կարող է մշակել ծառայությունների ոլորտին առնչվող տարբեր ծրագրեր և մասնակցել դրանց իրագործման միջոցառումներին:
- Կարող է վերլուծել տարածքի բնառեսուրսային ներուժը:
- Կարող է իրականացնել տարածքի համալիր ուսումնասիրություն՝ բիզնեսի զարգացման տեսանկյունից::

4.2.2.Հաղորդակցման, ՏՀՏ և տվյալների հետ աշխատելու կարողություններ

- Կարող է կատարել տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման աշխատանքներ, ինչպես նաև մասնագիտական խնդիրների լուծման նպատակով օգտվել ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաներից:
- Կարող է իրականացնել հետազոտություններ կառավարչական զանազան խնդիրներ լուծելու նպատակով, ինչպես նաև վերլուծել դրանց արդյունքները:
- Կարող է պատրաստել զեկուցումներ և ներկայացնել հետազոտությունների արդյունքներ:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների[3].

«Տնտեսական և սոցիալական աշխարհարգություն» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել սերվիս մասնագիտական գործունեության ընթացքում, մասնագիտական հետազոտության լաբորատորիաներում աշխատելու, նաև ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և կառավարման բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

[3] Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

6. **Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը**

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	**3 կրեդիտ/90ժամ**	

Աշխատանքի տեսակը	ժամաքանակ	ժամաքանակ
Դասախոսություն	8	
Գործնական աշխատանք		
Սեմինար պարապմունք	4	
Լաբորատոր աշխատանք		
Ինքնուրույն աշխատանք	78	
Ընդամենը	90	
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	ստուգարք	

7. **<u>Ուսումնական աշխատանքների տեսակները</u>**[4] .
   - **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտակ ան-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
   - **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և

[4] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:

- **Սեմինար պարապմունքները** խմբային պարապմունքների հիմնական տեսակներից է, որի ընթացքում ուսանողը սովորում է բանավոր շարադրել նյութը, պաշտպանել իր տեսակետները և եզրահանգումները: Սեմինարի ընթացքում ուսանողները քննարկում, պատասխանում են թեման, զեկույցները և ռեֆերատները, որոնք հանձնարարել է դասախոսը:
Սեմինարին պատրաստվելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել հիմնական և լրացուցիչ գրականություն տվյալ թեմայով: Գրականության ուսումնասիրությունից և համառոտագրումից հետո պետք է կազմել պլան՝ բանավոր պատասխանի համար, ապա մտածել ելույթի բովանդակությանհարցադրումների և պատասխանների մասին:

- **Լաբորատոր աշխատանքները** նպաստում են տեսական նյութի առավել լավ յուրացմանը և ամրապնդմանը: Լաբորատոր աշխատանքները նպատակ ունեն ամրապնդելու ուսումնասիրվող թեմաների տեսական դրույթները, ուսանողներին ուսուցանելու փորձարարական հետազոտությունների մեթոդները, հաղորդելու ինքնուրույն վերլուծության, տվյալների ամփոփման, լաբորատոր սարքավորումների, համակարգիչների, սարքերի, էլեկտրոնային ծրագրերի հետ աշխատելու փորձ և հմտություններ: Լաբորատոր աշխատանքն անցկացման համար ուսանողը պարտավոր է ուսումնասիրել թեմային վերաբերող տեսական նյութը (դասախոսուություն, համապատասխան գրականություն) և փորձի, հետազոտության մեթոդոլոգիան:
Դասախոսի հսկողությամբ ուսանողը իրականացնում է փորձը, հետազոտությունը, գրանցում է արդյունքները և կատարում (գրանցում) համապատասխան եզրակացություն
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:
Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են[5]՝
    - **<u>Ռեֆերատ</u>** – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
    - **<u>Աշխատանքային տետր</u>** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից

8. **Դասավանդման մեթոդներներն են**՝[6] հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, *թեմատիկ սեմինար*, սեմինար-բանավեճ, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning),

[5] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:
[6] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**[7]՝ մտքերի քարտեզագրում, թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, ալգորիթմների և հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

[7] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների[8].

հ/հ	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսությու ն	սեմինար պարապմունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	ինքնուրույն աշխատանք
1.	«Տնտեսական աշխարհագրություն» առարկայի էությունը, կապը մյուս գիտությունների հետ Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման սկզբունքները և գործոնները: Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները*:	2		1		8
2.	ԱԴ, ԱԱԲ, շրջան և շրջանացում հասկացությունները։	1		1		8
3	Քաղաքների ձևավորման նախադրյալները, դրանց տարածային տիպերը և ֆունկցիոնալ բաժանումը։	1				8
4	Աշխարհի ընդերքի ռեսուրսների գնահատականը	1				8
5	Աշխարհի բնկաչության տեղաբաշխումը և տարաբնակեցումը։			1		8
6	Համաշխարհային տնտեսության ձևավորման փուլերը և զարգացման միտումները: Արդյունաբերություն։	1				8
7	<Կանաչ հեղափոխություն>-ը զարգացող երկրներում։					8
8	ԳՏՀ ազդեցությունը համաշխարհային տնտեսության վրա։	1				8
9	Տնտեսության գլոբալացում: Համաշխարհային տրանսպորտ։					8

[8] Նման է օրացուցային պլանին

10	Աշխարհաքաղաքականության էությունը և հիմնական տեսությունները:	1		1		6
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		8		4		78

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

հ/հ	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Ս. Մելքումյան Ընդհանուր տնտեսական աշխարհագրություն,	Երևան 2004
2	Մ. Մանասյան, Ռ. Մարգարյան տնտեսական աշխարհագրություն.	Երևան 2005
3.	Е. В. Вавилова Экономическая и социальная география мира,	М. 2004
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Â. Ìàêñàêîâñêèé «Ñîöèàëüíî-ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåîãðàôèÿ ìèðà», òîì 1,2,	M 2006
2	Â. Âîëüñêèé «Ñîöèàëüíàÿ ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåîãðàôèÿ çàðóáåæíûõ ñòðàí»,	M2010
3	Â. Çàâüÿëîâà «Ñîöèàëüíî-ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåãîãðàôèÿ ìèðà â òàáëèöàõ»,	M 2019
4	Экономическая география : учебник и практикум для академического бакалавриата / Я. Д. Вишняков [и др.] ; под общей редакцией Я. Д. Вишнякова. — Москва : Издательство Юрайт,	M 2019
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		
1.	https://institutiones.com/download/books/1244-ekonomicheskaya-geografiya.html	
2.	https://catalog.tsuab.ru/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=451431	

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող Հարցեր	*Ժամաքանակ*	Գրականություն[9]
1.	Տնտեսական և սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության առարկան, ուսումնասիրման մեթոդները, կապը մյուս գիտությունների հետ:	• Առարկայի էությունը, դերը հասարակական աշխարհագրության համակարգում: • Սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության ուսումնասիրման հիմնական մեթոդները և կապը մյուս գիտությունների հետ:	1	ՊԳ1
2.	Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները, սկզբունքները և գործոնները:	• Արտադրության տեղաբաշխման սզբունք, գործոն և օրինաչափություն հասկացությունները: • Մասնագիտացում, կոոպերացում, դիվերսիֆիկացում, սիմպլիֆիկացում, համակենտրոնացում հասկացությունները: • Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները, դրանց դրական և բացասական կողմերը սոցիալիստական և շուկայական տնտեսության պայմաններում:	1	ՊԳ1
3.	Աշխարհագրական դիրքը, որպես տնտեսական, սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության հիմնական բաղկացուցիչ:	• Սահմանվում է ԱԴ հասկացությունը: • ԱԴ-իհիմնական տարրատեսակները՝ ֆիզիկաաշխարհագրական, քաղաքաաշ¬խարհագրական, տնտեսաաշ¬խարհագրական, տրանսպորտաաշխար-հագրական դիրք և այլն: • ՏԱԴ-ի ազդեցությունը երկրների զարգացման վրա: • ԱԴ-ի տարածական դրսևորումները: • Աշխատանքի հասարակական բաժանման էությունը, դրա իրականացման դրդապատճառները: • ԱԱԲ-ի իրականացման նախապայ¬մանները և դրա վար ազդող գործոնները: • Աշխատանքի ներշրջանային, միջրջանային և միջազգային բաժանման էությունը:	1	ՊԳ1

[9] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

4	Աշխարհի ընդերքի ռեսուրսների գնահատականը	• Գնահատել համաշխարհային ռեսուրսների՝ վառելիքային, մետաղային, ոչ մետաղային • Նշել դրանց տեղաբաշխման և արդյունահաման առանձնահատկությունները	1	ՊԳ1
5	Աշխարհի բնկաչության տեղաբաշխումը և տարաբնակեցումը:	• Ներկայացնել աշխարհի բնկաչության թվաքանակը, շարժը • Վերլուծել խտաբնակ արէալների ձևավորման նախադրյալները • Ներկայացնել տարաբնակեցման համակարգի արդի վիճակը և զարգացման միտումները	1	ՊԳ1
6	Համաշխարհային տնտեսության էությունը, ձևավորման և զարգացման փուլերը:	• Համաշխարհային տնտեսություն հասկացության էությունը • ՀՄ-ի զարգացման պատմական ուղին և կրած փոփոխությունները: • Համաշխարհային տնտեսության զարգացման մոդելները:		ՊԳ1
7	Տնտեսական մասնագիտացում հասկացության էությունը, երկների մասնագիտացման նախադրյալները:	• Մասնագիտացման էությունը, առաջացման նախապայմանները և դրա կապը ԱԱԲ-ի հետ: • Երկրների մասնագիտացման և համաշխարհային տնտեսությունում ինտեգրման փոխադարձ կապը:	1	ՊԳ1
8	ԳՏՀ էությունը, դրա ազդեցությունը համաշխարհային տնտեսության վրա:	• ԳՏՀ էությունը, դրա իրականացման նախապայմանները, զարգացած և զարգացող երկրներում: • ԳՏՀ և համաշխարհային տնտեսության զարգացման փոխադարձ կապը:		ՊԳ1
9	Գլոբալացման էությունը և դրա ազդեցությունը տնտեսության վրա:	• Գլոբալացում հասկացության առավել հայտնի սահմանումները: • Գլոբալացման դրական և բացասական ազդեցությունը երկրների տնտեսությունների վրա:	1	ՊԳ1
10	Աշխարհաքաղաքականություն հասկացության էությունը և հիմնական տեսությունները:	• Աշխարհաքաղաքականության էությունը և դրա հիմնական բաղկացուցիչները, • աշխարհաքաղաքական դաշտ, • գծեր, • սահմաններ,	1	ՊԳ1

		• ազգային անվտանգություն, • ազգային ռազմավարություն, մրցակցություն, • շրջան և այլն: • Աշխարհաքաղաքական առավել հայտնի դպրոցների՝ բրիտանական, ճապոնական, ամերիկյան մոտեցումները:		

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող Հարցեր	*Ժամաքանակ*	Ստուգման ձևը	Գրականություն[10]
1.	Տնտեսական և սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության առարկան, ուսումնասիրման մեթոդները, կապը մյուս գիտությունների հետ:	• Առարկայի էությունը, դերը հասարակական աշխարհագրության համակարգում: • Սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության ուսումնասիրման հիմնական մեթոդները և կապը մյուս գիտությունների հետ:	1	բանավոր	ՊԳ1
2.	Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները, սկզբունքները և գործոնները:	• Արտադրության տեղաբաշխման սզբունք, գործոն և օրինաչափություն հասկացությունները: • Մասնագիտացում, կոոպերացում, դիվերսիֆիկացում, սիմպլիֆիկացում, համակենտրոնացում հասկացությունները: • Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները, դրանց դրական և բացասական կողմերը սոցիալիստական և շուկայական տնտեսության պայմաններում:	1	բանավոր	ՊԳ1
3	Աշխարհագրական դիրքը,	• Սահմանվում է ԱԴ հասկացությունը:	1	բանավոր	ՊԳ1

[10] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	որպես տնտեսական, սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության հիմնական բախկացուցիչ:	• ԱԴ-իհիմնական տարրատեսակները՝ ֆիզիկաաշխարհագրական, քաղաքաաշխարհագրական, տնտեսաաշխարհագրական, տրանսպորտաաշխարհագրական դիրք և այլն: • ՏԱԴ-ի ազդեցությունը երկրների զարգացման վրա: • ԱԴ-ի տարածական դրսևորումները: • Աշխատանքի հասարակական բաժանման էությունը, դրա իրականացման դրդապատճառները: • ԱԱԲ-ի իրականացման նախապայ¬մանները և դրա վար ազդող գործոնները: • Աշխատանքի ներշրջանային, միջրջանային և միջազգային բաժանման էությունը:			
4	Աշխարհի ընդերքի ռեսուրսների գնահատականը	• Գնահատել համաշխարհային ռեսուրսների՝ վառելիքային, մետաղային, ոչ մետաղային • Նշել դրանց տեղաբաշխման և արդյունահաման առանձնահատկությունները		բանավոր	ՊԳ1
5	Աշխարհի բնկաչության տեղաբաշխումը և տարաբնակեցումը:	• Ներկայացնել աշխարհի բնկաչության թվաքանակը, շարժը • Վերլուծել խտաբնակ արէալների ձևավորման նախադրյալները • Ներկայացնել տարաբնակեցման համակարգի արդի վիճակը և զարգացման միտումները		բանավոր	ՊԳ1
6	Համաշխարհային տնտեսության էությունը, ձևավորման և զարգացման փուլերը:	• Համաշխարհային տնտեսություն հասկացության էությունը • ՀՄ-ի զարգացման պատմական ուղին և կրած փոփոխությունները: • Համաշխարհային տնտեսության զարգացման մոդելները:		բանավոր	ՊԳ1
7	Տնտեսական մասնագիտացում հասկացության էությունը, երկների մասնագիտացման	• Մասնագիտացման էությունը, առաջացման նախապայմանները և դրա կապը ԱԱԲ-ի հետ: • Երկրների մասնագիտացման և համաշխարհային տնտեսությունում ինտեգրման փոխադարձ կապը:	1	բանավոր	ՊԳ1, ԼԳ1

	նախադրյալները:				
8	ԳՏՀ էությունը, դրա ազդեցությունը համաշխարհային տնտեսության վրա:	• ԳՏՀ էությունը, դրա իրականացման նախապայմանները, զարգացած և զարգացող երկրներում: • ԳՏՀ և համաշխարհային տնտեսության զարգացման փոխադարձ կապը:		բանավոր	ՊԳ1, ԼԳ1
9	Գլոբալացման էությունը և դրա ազդեցությունը տնտեսության վրա:	• Գլոբալացում հասկացության առավել հայտնի սահմանումները: • Գլոբալացման դրական և բացասական ազդեցությունը երկրների տնտեսությունների վրա:		բանավոր	ՊԳ1, ԼԳ1
10	Աշխարհաքաղաքականություն հասկացության էությունը և հիմնական տեսությունները:	• Աշխարհաքաղաքականության էությունը և դրա հիմնական բաղկացուցիչները, • աշխարհաքաղաքական դաշտ, • գծեր, • սահմաններ, • ազգային անվտանգություն, • ազգային ռազմավարություն, մրցակցություն, • շրջան և այլն: • Աշխարհաքաղաքական առավել հայտնի դպրոցների՝ բրիտանական, ճապոնական, ամերիկյան մոտեցումները:		բանավոր	ՊԳ1, ԼԳ1

12.3. Լաբորատոր աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Ստուգման ձևը	Գրականություն[11]

[11] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

1.					
2.					

12.4. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը[12]	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն[13]
1.	Աշխարհի քաղաքական քարտեզի ձևավորման փուլերը	Ներկայացնել աշխարհի քաղաքական քարտեզի կրած փոփոխությունները 20-21-րդ դարերում	**Ռեֆերատ**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
2.	Աշխարհի քաղաքական քարտեզի արդի վիճակը	Իրականացնել քարտեզագրական աշխատանք	**Աշխատանք ուրվագծային քարտեզով**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1

[12] Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը
[13] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

3.	Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները, սկզբունքները և գործոնները:	լուսաբանել արտադրության տեղաբաշխման սզբունք, գործոն և օրինաչափություն հասկացությունները: Մեկնաբանված են մասնագիտացում, կոոպեռացում, դիվերսիֆիկացում սիմպլիֆիկացում, համակենտրոնացում հասկացու¬թյունները::	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
4	Աշխարհագրական դիրքը, որպես տնտեսական, սոցիալ-քաղաքական աշխարհագրության հիմնական բախկացուցիչ:	սահմանվում է ԱԴ հասկացությունը Լուսաբանված է ՏԱԴ-ի ազդեցությունը երկրների զարգացման վրա: Քննարկված են ԱԴ-ի տարածական դրսևորումները:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
5	Աշխատանքի աշխարհագրական բաժանում ԱԱԲ:	Վերլուծված է ԱԱԲ-ի իրականացման նախապայմանները և դրա համար անհրաժեշտ պայմանները: Քննարկված է աշխատանքի ներշրջանային, միջշրջանային և միջազգային բաժանման էությունը:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1

6	Համաշխարհային տնտեսության էությունը, ձևավորման և զարգացման փուլերը:	Սահմանվում է համաշխարհային տնտեսություն հասկացությունը, վերլուծվում է նրա զարգացման պատմական ուղին և կրած փո-փոխությունները:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
7	Շրջան տերմինի էությունը, տնտեսական շրջանի դերը երկրի տնտեսական համակարգում Տնտեսական շրջանացման էությունը:	Լուսաբանված են շրջանների առանձնացման մոտեցումները ռուսական և եվրոպական գիտնականների մոտ: Վերլուծված են տնտեսական շրջանների ձևավորման պատճառները և շրջանացման դերը երկրի տնտեսական համակարգում:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
8	Տնտեսական մասնագիտացում հասկացության էությունը, երկների մասնագիտաց¬ման նախադ-րյալները:	Ø³ëÝ³·Çï³óÙ³Ý ³é³ç³óÙ³Ý Ý³Ë³å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ ¨ ¹ñ³ Ï³åÁ ²²´-Ç Ñ»ï: øÝÝ³ñÏí³Í ¿ »ñÏñÝ»ñÇ Ù³ëÝ³·Çï³óÙ³Ý ¨ Ñ³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ ïÝï»ëáõÃÛáõÝáõÙ ÇÝï»·ñÙ³Ý ÷áË³¹³ñÓ Ï³åÁ:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1, ԼԳ1
9	Տնտեսական մասնագիտացում հասկացության էությունը, երկների մասնագիտացման նախադրյալները:	Քննարկվում են ենթակառուցվածքների հիմնական տիպերը՝ արտադրական, սոցիալական, սպասարկող:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1, ԼԳ1
10	ԳՏՀ էությունը, դրա ազդեցությունը համաշխարհային տնտեսության վրա:	Քննարկվում են ԳՏՀ առաջացման նախադրյալները, կրած փոփոխությունները 20-րդ դարի 2-րդ կեսում: Վերլուծված են համաշխարհային տնտեսության ճյուղային կառուցվածքի փոփոխությունը ԳՏՀ ազդեցությամբ:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1
11	Գլոբալացման էությունը և դրա ազդեցությունը տնտեսության վրա:	Քննարկված են անդրազգային կորպորացիաների դերակատարության գործոնները գլոբալացման համակարգում: Վերլուծված է գլոբալացման ազդեցությունը զարգացող և զարգացած երկրների վրա:	**<u>Ռեֆերատ</u>**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1

	Աշխարհաքաղաքականություն հասկացության էությունը և հիմնական տեսությունները	Քննարկվում են՝ աշխարհաքաղաքական դաշտ, տարածաշրջան, սահմաններ, ազգային անվտանգություն, ազգային ռազմավարություն, էքսպանսիա, մրցակցություն հասկացություններն աշխարհաքաղաքական հիմնական դպրոցները:	**Ռեֆերատ**	Սահմանված գրաֆիկով	Գրավոր	ՊԳ1

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում[14]

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	

[14] Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի[15]:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝առավելագույնը 20 միավոր,
- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

«

[15]«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Մասնագիտություն՝ 041301.00.6_**Կառավարում**
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 041301.01.6_**Կառավարում**
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ կառավարման բակալավր

Վանաձոր 2023

Հեռակա ուսուցման համակարգ

Դասընթացի թվանիշը, անվանումը	**ԷԻԿ/բ- 013 Տնտեսական աշխարհագրություն**			
Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը	3 կրեդիտ			
Ուսումնառության տարի / կիսամյակ	5-րդ տարի, 1-ին կիսամյակ			
Ժամերի բաշխումը	Լսարանային	12	Դասախոսություն	8
			Սեմինար	4
			Լաբորատոր աշխատանք	
			Գործնական աշխատանք	
	Ինքնուրույն	78		
	Ընդամենը	90		
Ստուգման ձևը	Ստուգարք			
Դասընթացի նպատակը	• տնտեսության տարածքային զարգացման օրինաչափությունններրի վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցում ուսանողներին: • արտադրողական ուժերի զարգացման չափանիշների հետազոտության շրջանակներում հմտությունների և կարողությունների ձևավորում ուսանողների մոտ: • աշխարհագրական դիրքի, աշխատանքի աշխարհագրական բաժանման, մասնագիտացման. համեմատության և վերլուծելու ունակությունների ձեռքբերում ուսանողների կողմից: • տնտեսության ներուժի վերլուծելու կարողությունների ձևավորում տարբեր իրավիճակներում:			
Դասընթացի վերջնարդյունքները	Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը. *Գիտելիք* 1. Իմանա տնտեսության տարածքային տեղաբաշխման օրինաչափությունների, սկզբունքների և գործոնների տեսական հիմունքները, 2. իմանա առարկայի ուսումնասիրման մեթոդական հիմքները *Կարողություն* 1. կարողանա ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում, 1. կարողանա գնահատել օբյեկտի տարածային զարգացման առանձնահատկությունները, 2. կարողանա ստացված գիտելիքի շրջանակներում կատարել ինքնուրույն եզրահանգումներ: *Հմտություն* 1. տիրապետի վերլուծության, համադրման, անալիզի և սինթեզի			

	հետազոտության մեթոդներին,
Դասընթացի բովանդակությունը	Թեմա 1«Տնտեսական աշխարհագրություն» առարկայի էությունը, կապը մյուս գիտությունների հետ Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման սկզբունքները և գործոնները: Արտադրողական ուժերի տեղաբաշխման օրինաչափությունները*: Թեմա 2 ԱԴ, ԱԱԲ, շրջան և շրջանացում հասկացությունները: Թեմա 3 Քաղաքների ձևավորման նախադրյալները, դրանց տարածային տիպերը և ֆունկցիոնալ բաժանումը: Թեմա 4 Աշխարհի ընդերքի ռեսուրսների գնահատականը Թեմա 5 Աշխարհի բնակչության տեղաբաշխումը և տարաբնակեցումը: Թեմա 6 Համաշխարհային տնտեսության ձևավորման փուլերը և զարգացման միտումները: Արդյունաբերություն: Թեմա 7 <Կանաչ հեղափոխություն>-ը զարգացող երկրներում: Թեմա 8 ԳՏՀ ազդեցությունը համաշխարհային տնտեսության վրա: Թեմա 9 Տնտեսության գլոբալացում: Համաշխարհային տրանսպորտ: Թեմա 10 Աշխարհաքաղաքականության էությունը և հիմնական տեսությունները:
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	**15. Գնահատում** Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝ ▪ կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը, ▪ իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման: Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի[16]: **15.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝** ▪ ուսումնական գործընթացին ուսանողի մասնակցության աստիճանի գնահատում դասերին հաճախումների հաշվառման միջոցով՝առավելագույնը

[16]«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

	20 միավոր, ▪ գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪ դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, ▪ ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:
Գրականություն	Պարտադիր՝ 1.Ս. Մելքումյան Ընդհանուր տնտեսական աշխարհագրություն, Երևան 2004 2.Մ. Մանասյան, Ռ. Մարգարյան տնտեսական աշխարհագրություն,Երևան 2005 3.Е. В. Вавилова Экономическая и социальная география мира, М. 2004 Լրացուցիչ՝ 1.Â. Ìàêñàêîâñêèé «Ñîöèàëüíî-ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåîãðàôèÿ ìèðà», òîì 1,2, М. 2006 2.Â. Âîëüñêèé «Ñîöèàëüíàÿ ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåîãðàôèÿ çàðóáåæíûõ ñòðàí», М. 2010 3.Â. Çàâüÿëîâà «Ñîöèàëüíî-ýêîíîìè÷åñêàÿ ãåãîãðàôèÿ ìèðà â òàáëèöàõ», М. 2019 4.Экономическая география : учебник и практикум для академического бакалавриата / Я. Д. Вишняков [и др.] ; под общей редакцией Я. Д. Вишнякова. — Москва : Издательство Юрайт, М. 2019